
ฮามาส: กำเนิด โครงสร้าง และอุดมการณ์

อับดุลรอฮิม ลีอแด¹

ชาฟีอี อาดำ²

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการทั่วไป ใช้วิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึง 1) ความเป็นมาของฮามาส 2) โครงสร้างของฮามาส และ 3) อุดมการณ์ของฮามาส และพยายามอธิบายว่าอุดมการณ์ฮามาสตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนอย่างไรบ้างจากการศึกษาพบว่า:

1) ฮามาสเป็นขบวนการที่วิวัฒนาการต่อเนื่องมาจากขบวนการภราดรภาพมุสลิมที่เคลื่อนไหวพื้นฟูอิสลามมาช้านาน ทั้งสองมีฐานมวลชนที่เข้มแข็ง มีเป้าหมายและบทบาทในการรณรงค์ต่อต้านอิสราเอลและเรียกร้องดินแดนที่ถูกยึดครองกลับคืนมา เพียงแต่ฮามาสเป็นการต่อยอดที่เข้มข้นยิ่งขึ้นในด้านปฏิบัติการต่อต้านและต่อสู้กับรัฐอิสราเอลมาตั้งแต่แรกเริ่ม 2) ในด้านโครงสร้างฮามาสมีประสบการณ์การจัดการองค์กรและการต่อสู้กับอิสราเอลมายาวนาน จึงมีองค์ประกอบแบบรัฐค่อนข้างสมบูรณ์ เช่น ฝ่ายบริหาร ฝ่ายการเมือง ฝ่ายเศรษฐกิจ (ฝ่ายการกุศล) ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายต่างประเทศ ฝ่ายกิจการทหาร นอกจากนี้ ยังมีหน่วยรบอิสระติดดิน อัลก็อชซาม หน่วยงานลับ และหน่วยคอมมานโด ทุกฝ่ายปฏิบัติการแตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายเหมือนกัน คือการต่อสู้เพื่อเรียกร้องดินแดนที่ถูกอิสราเอลยึดครองกลับคืนมาและฟื้นฟูระบอบอิสลามในปาเลสไตน์ ในปี ค.ศ. 2006 ฮามาสได้รับชัยชนะการเลือกตั้งทั่วไปในเขตกาซ่าและเวสต์แบงก์เป็นครั้งแรก จึงได้จัดตั้งรัฐบาล แม้รัฐบาลใหม่ขาดเสถียรภาพเนื่องจากความขัดแย้งและแตกแยกภายในอย่างรุนแรงก็ตาม แต่ฮามาสก็สามารถตั้งสำนักงานปกครองแห่งชาติปาเลสไตน์ขึ้นได้ในเขตกาซ่า พัฒนาการทางการเมืองใหม่นี้ได้ส่งผลให้โครงสร้างขบวนการเปลี่ยนไปในลักษณะที่ก้าวหน้า ซับซ้อน พร้อมกับมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น 3) ในด้านอุดมการณ์ ฮามาสไม่ได้เป็นศัตรูกับชาวยิวสืบเนื่องจากศาสนา แต่เพราะฮามาสมองอิสราเอลด้วยความเชื่อพื้นฐานว่าอิสราเอลได้เข้ายึดครองดินแดนที่เป็นของชาวปาเลสไตน์และอิสลามมาแต่เดิม

¹ Ph.D. (West Asian Studies), ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และอาจารย์ประจำหลักสูตรตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

² Ph.D. (West Asian Studies), อาจารย์ประจำหลักสูตรตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

การยอมรับอิสราเอลคือการปฏิเสธความถูกต้องของอุดมการณ์ของตนเองที่ไม่อาจอ้างความชอบธรรมได้ในอิสลาม ฉะนั้นฮามาสจึงใช้วิธีการญิฮาดในการต่อสู้กับยิวไซออนิสต์และอิสราเอล

คำสำคัญ: ฮามาส, กำเนิดฮามาส, โครงสร้างฮามาส, อุดมการณ์ฮามาส

Hamas: Its Emergen ce, Structure and Ideology

Abdulroning Suetair¹

Sarfee Ardam²

Abstract

This article is scholarly adopted analytically and deducted in descriptive methodology. The objectives are 1) to study the emergence of Hamas, 2) to study the structure of Hamas and, 3) to investigate Hamas's ideology. It also tries to explain the ideological shift of Hamas which has been evolving so far.

The study found that: 1) Hamas is a movement evolved from the Movement of Ikhwan al-Muslimeen. Both have strong mass bases. They have certain objectives and played a crucial role in campaigning against Israel and claiming the occupied Palestinian territories by Israelis. By comparison, Hamas's anti-State of Israel stance is ideologically and practically more violent since its beginning. 2) Structurally, since Hamas has had long experiences in organizing and fighting against Israel, it has rather complete semi-state mechanisms such as executive, political, economic, information, foreign, and military affairs. On the other hands, it also runs a militant unit of Izzaddin Qassam, Intelligence cell, and Commandos, each with different duties but similar goals, namely liberating all the occupied territories and reinstituting the Islamic way of life in Palestine. In 2006 Palestinian general election, Hamas could win both in West Bank and Gaza Strip areas, thus, forming the coalition government (Palestinian National Authority=PNA). Despite the serious internal conflict that destabilized and divided the shared Governing bodies, Hamas could set up their own Palestinian governing entity in Gaza. This recent political development has led to the better, more complex and more potential changes in the Movement's structure and ideology. And 3) Ideologically, indeed Hamas is not hostile to the Jews due of religion, but because Hamas believed that Israeli Forces have usurped and occupied the Palestinian and Islamic land in Palestine, therefore, any recognition of Israel is considered as betraying Islam. Hamas has also adopted Jihad in fighting against Zionists and Israel.

Keywords: Hamas, Emergence of Hamas, Structure of Hamas, Ideology of Hamas

¹ Ph.D. (West Asian Studies), Asst. Prof. Lecturer in Middle East Studies Program, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University Pattani Campus.

² Ph.D. (West Asian Studies), Lecturer in Middle East Studies Program, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University Pattani Campus.

1. คำนำ

ความขัดแย้งในปาเลสไตน์มีความเป็นมายาวนานนับศตวรรษ สาเหตุหลักของปัญหาคือการเข้ามายึดครองดินแดนปาเลสไตน์ และก่อตั้งรัฐอิสราเอลอย่างไ้มนุษยธรรมของยิวไซออนิสต์ในปี ค.ศ. 1948 ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการต่อต้านในรูปแบบต่าง ๆ จากชาวอาหรับปาเลสไตน์และผู้รักสันติภาพทั่วโลกทั้งโดยสันติวิธีและใช้ความรุนแรง ฮามาสหรือขบวนการอิสลามเพื่อการต่อต้าน (การยึดครองของไซออนิสต์) เป็นขบวนการชาวอาหรับปาเลสไตน์ที่สำคัญกลุ่มหนึ่งที่ได้เริ่มเข้าร่วมต่อต้าน ต่อสู้และสงครามกับยิวไซออนิสต์โดยอาศัยหลักการญิฮาดในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ที่ถูกมอง วิพากษ์และวิจารณ์อย่างรุนแรงทั้งในด้านลบและบวก เพื่อหลีกเลี่ยงความเข้าใจผิดต่าง ๆ เรื่องราวของฮามาสกับวิกฤติในปาเลสไตน์จึงควรทำความเข้าใจให้กระจ่างชัด บทความนี้เป็นบทความวิชาการทั่วไป ใช้วิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ และสังเคราะห์ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงความเป็นมาของฮามาส โครงสร้างของฮามาส และอุดมการณ์ของฮามาส และพยายามอธิบายว่าอุดมการณ์ฮามาสตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง การศึกษานี้มีความสำคัญมากเพราะจะทำให้เห็นแนวโน้มและความเป็นไปได้หรือไม่ของกระบวนการเจรจาสันติภาพระหว่างฮามาสและอิสราเอล ผู้เขียนหวังว่าการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษา ผู้อ่าน และผู้สนใจ

เรื่องราวของฮามาสและสถานการณ์ความขัดแย้งในปาเลสไตน์

2. กำเนิดฮามาส

2.1 นิยามและความหมาย

ฮามาส (حماس) เป็นคำภาษาอาหรับ หมายถึง ความกระตือรือร้น ความขยันขันแข็ง ความเข้มแข็ง ความมุ่งมั่นใฝ่สัมฤทธิ์หรือความปรารถนาอย่างมา คำนี้ถูกนำมาใช้เป็นชื่อย่อจากพยัญชนะตัวแรกของ “ขบวนการอิสลามเพื่อการต่อต้าน” (حركة المقاومة الإسلامية) ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Islamic Resistance Movement” เรียกสั้น ๆ ว่าฮามาส (Hamas) หรือขบวนการฮามาส (Harakah al-Muqawamah al-Islamiyyah. in www.hamas.ps) เป็นขบวนการแห่งชาติของชาวอาหรับปาเลสไตน์มุสลิมสุนนีที่ต่อสู้กับชาวยิวไซออนิสต์ (รัฐอิสราเอล) เพื่อทวงคืนดินแดนปาเลสไตน์ มาตุภูมิที่ถูกกองกำลังอิสราเอลยึดครองมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1948 (Nüsse, 1998: 35) ฮามาสเป็นแนวร่วมหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหวพื้นฟูอิสลามภราดรภาพมุสลิม (Muslim Brotherhood) ที่เชื่อว่าการฟื้นฟูอิสลามคือแนวทางหลักในการปลดปล่อยดินแดนปาเลสไตน์จากชาวยิวไซออนิสต์ได้อย่างสมบูรณ์

2.2 ความเป็นมา

ฮามาสก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1987 โดยเชคอะหมัด ยาซีน ผู้นำทางศาสนา โดย

พัฒนามาจากเครือข่ายการเคลื่อนไหวของ ขบวนการภราดรภาพมุสลิมของชาวอาหรับ ปาเลสไตน์ ที่ก่อตั้งขึ้นในอียิปต์เป็นครั้งแรกเมื่อ ปี ค.ศ. 1928 ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่ทรงพลังยิ่งใน การจุดประกายแนวคิดทางการเมืองแบบ อิสลามและกระแสการฟื้นฟูอิสลาม โดยได้รับ อิทธิพลทางความคิดมาจากนักปราชญ์มุสลิมที่ เป็นรากฐานของกลุ่มปฏิรูปอิสลามในปลาย ศตวรรษที่ 19 เช่น ญะมาลุดดีน อัลอัฟฆอนี (Jamaluddin al Afghani) มุฮัมมัด अबดุลฮุ (Muhammad Abduh) และรอชิด ริฎอ (Rashid Rida) (Majeed, 1996: 267)

ขบวนการภราดรภาพมุสลิมมี นโยบายหลักคือต่อต้านการกดขี่และการล่า อาณานิคมของต่างชาติ และเปลี่ยนแปลงสังคม มุสลิมเป็นอิสลามบริสุทธิ์แบบดั้งเดิม เริ่ม เคลื่อนไหวมาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1920 และ ในราวปี ค.ศ. 1945 ได้มีการก่อตั้งสาขากลุ่ม ขึ้นในเขตกาซ่า ต่อมาได้เปิดสาขาในกรุง เยรูซาเล็มในปี ค.ศ. 1946 จนกระทั่งมีการ จัดตั้งรัฐอิสราเอลในดินแดนปาเลสไตน์เมื่อปี ค.ศ. 1948 กลุ่มภราดรภาพมุสลิมได้แสดง บทบาทอย่างแข็งขันในการสู้รบร่วมกับชาว ปาเลสไตน์ในสงครามเพื่อต่อต้านการ ครอบครองดินแดนของอิสราเอล รวมทั้งใน วิกฤตการณ์สุเอซในปี ค.ศ. 1956 ทำให้ ขบวนการภราดรภาพมุสลิมเป็นที่รู้จัก ชื่นชม และไว้วางใจในหมู่ชาวปาเลสไตน์ (Majeed, 1996: 121)

อย่างไรก็ตามเมื่อถึงเวลาที่จะมีการ ก่อตั้งแนวร่วมเพื่อการปลดปล่อยปาเลสไตน์ใน ปี ค.ศ. 1964 โอกาสในการดึงมวลชนกลับตก เป็นของนักชาตินิยมแนวฆราวาสนิยมและนัก เคลื่อนไหวแนวสังคมนิยมที่ชูอุดมการณ์รวม อาหรับ (Pan-Arabism) ซึ่งเป็นที่สนใจของชาว ปาเลสไตน์เป็นอย่างมาก ทำให้ความนิยมต่อ กลุ่มปฏิรูปอิสลามเริ่มจางหายไป ขบวนการ ภราดรภาพมุสลิมจึงหันกลับไปเน้นการทำงาน เผยแผ่อิสลามสู่การปฏิบัติและการต่อสู้ตาม หนทางของศาสนาหรือญิฮาด ซึ่งอาจเรียกได้ ว่าเป็นการเคลื่อนไหวแบบไม่เผชิญหน้า กล่าวคือใช้การปฏิรูปไม่ใช้การปฏิวัติ และเป็น การทำงานที่มีเครือข่ายแบบง่าย ๆ ไม่มี กฎระเบียบเข้มงวด แต่ถึงกระนั้นก็ไม่ละเลย การทำงานในลักษณะองค์กร ดังจะเห็นได้ว่า ตลอดระยะเวลา 20 ปีที่เคลื่อนไหวอย่าง เงียบ ๆ ขบวนการภราดรภาพมุสลิมได้ช่วยให้ คนในปาเลสไตน์ได้หันกลับมาปฏิบัติตนอยู่ใน หลักการอิสลามและมีมัสยิดเพิ่มจำนวนมากขึ้น รวมถึงได้สร้างเครือข่ายของสถาบันทางสังคมที่ เข้มแข็ง ซึ่งเป็นการปูทางไปสู่การเคลื่อนไหว ทางการเมืองในขั้นต่อไป นั่นคือการก่อตั้งกลุ่ม ฮามาส (จรัญ มะลูลีม, 2555: 154)

2.3 การก่อตั้งขบวนการฮามาส

ขบวนการฮามาสเริ่มต้นโดยมีการ รวมกลุ่มกันของบุคคลระดับผู้นำของอาหรับ ปาเลสไตน์ในฉนวนกาซ่า 7 คน เพื่อดำเนินการ หรือจัดระเบียบการจลาจลที่ลุกฮือขึ้นต่อต้าน ทหารอิสราเอลของประชาชนชาวปาเลสไตน์

ฮามาสเริ่มก่อตั้งอย่างเป็นทางการในวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1987 รุ่งขึ้นอีกวันพวกเขาได้นัดพบปะเพื่อการพูดคุยในระดับแกนนำสำคัญของกลุ่ม คือ เชคอะหมัด ยาซีน อับดุลอาซีซ อัลรันดิสียี นักฟิสิกส์ อิบรอฮีม อัลญาซรี เกสซักร เชค คอ และ ห์ ชะฮาดะฮฺ เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยอาซา อิชซา อัลชามะ วิศวกร อับดุลฟาตฮ์ ดุคอน เจ้าของโรงเรียน ข้อสรุปของการพูดคุยก็คือการจัดตั้งกลุ่ม (ฮามาส) ขึ้นมาเพื่อเคลื่อนไหวตอบสนองความต้องการของชาวปาเลสไตน์ในฉนวนกาซ่าและเวสต์แบงก์ในการต่อต้านการยึดครองของอิสราเอล (Ziad Abu-Amr, 1994: 63)

ขบวนการฮามาสมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือชาวปาเลสไตน์ในการต่อสู้และเรียกร้องสิทธิดินแดนปาเลสไตน์คืนจากการยึดครองของอิสราเอลและปฏิรูปสังคมมุสลิมในปาเลสไตน์กลับไปสู่การปฏิบัติใช้อิสลามในชีวิตประจำวันและยึดมั่นหลักการอิสลาม ทั้งนี้การสร้างความเป็นองค์กรของฮามาสได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1970 โดยส่วนแรกเริ่มจากการจัดตั้งสมาคมนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเพื่อระดมนักกิจกรรมมาให้การอบรมและฝึกฝนการทำงาน ซึ่งในภายหลังได้กลายเป็นกำลังสำคัญของฮามาสทั้งในส่วนของ การวางกลยุทธ์ทางการเมืองและการปฏิบัติการในการต่อสู้กับอิสราเอล ในขณะที่อีกส่วนหนึ่ง ขบวนการภราดรภาพมุสลิมได้สร้างเครือข่ายขององค์กรที่ให้บริการด้านสวัสดิการสังคมโดยรวมตัวกันภายใต้สมาคมอิสลาม (المجمع)

(الاسلامي) ซึ่งก่อตั้งในปี ค.ศ. 1973 ภายใต้กิจกรรมการกุศลของสมาคมนี้ ฮามาสสามารถสร้างสายสัมพันธ์กับสมาชิกสังคมในระดับรากหญ้าของปาเลสไตน์ โดยเฉพาะกลุ่มคนชายขอบที่มักถูกละเลย ส่งผลให้ฮามาสเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากก่อนหน้าที่จะมีการสถาปนาขบวนการอย่างเป็นทางการ (ฮาฟิสสาและ, 2549: 147-148)

2.4 บทบาทของฮามาสใน

ปาเลสไตน์

การทำงานของกลุ่มในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1983-1987 เป็นระยะแห่งการเตรียมตัวทั้งในด้านยุทธวิธีและอาวุธเพื่อต่อต้านการยึดครองของอิสราเอล ในขณะที่ในระหว่างปี ค.ศ. 1987-1993 เป็นช่วงเวลาที่สร้างเงื่อนไขให้ฮามาสปรากฏขึ้นมาเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่สำคัญ รวมทั้งพัฒนาจากการเป็นเพียงแค่งานปฏิรูปไปสู่การมีกองกำลังเป็นของตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากฮามาสมีส่วนร่วมสำคัญในเหตุการณ์การลุกฮือขึ้นต่อสู้ของชาวปาเลสไตน์ต่ออิสราเอลซึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อตามภาษาอาหรับว่าอินติฟาฎะฮฺ (انتفاضة) เริ่มขึ้นในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1987 และสิ้นสุดในปี ค.ศ. 1993 ในขณะที่การลุกขึ้นสู้ครั้งที่สองที่เรียกว่าอินติฟาฎะฮฺ อัลอักศอ (انتفاضة الأقصى) ซึ่งเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 2000 (Usher, 2002:11)

การเกิดขึ้นของเหตุการณ์อินติฟาฎะฮฺมีสาเหตุมาจากการที่ทหารอิสราเอลได้ยึดครองดินแดนของชาวอาหรับปาเลสไตน์มา

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1967 หลังสงคราม 6 วัน จนกระทั่งปี ค.ศ. 1987 นั้น เป็นระยะเวลา 20 ปี ตลอด 20 ปี ภายใต้การยึดครองทางทหารของอิสราเอล นโยบายอิสราเอลได้วางเป้าหมายไว้เพื่อการบ่อนทำลายชีวิตความเป็นอยู่ของชาวปาเลสไตน์ในแผ่นดินของพวกเขาเอง พร้อมกับดูแลความปลอดภัยของชาวอิสราเอลก่อน แม้ผลกระทบของนโยบายจะเป็นผลร้ายต่อสังคมของชาวปาเลสไตน์ก็ตาม อิสราเอลใช้นโยบายยึดครองแผ่นดินทำกินของชาวอาหรับและประกาศใช้นโยบายเชิงรุกในการสร้างนิคมชาวยิวซึ่งแบ่งดินแดนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจอร์แดนและฉนวนกาซ่าออกเป็นสองส่วน ทั้งในแง่ภูมิศาสตร์และในเชิงประชากร สถิติ นโยบายกำปั้นเหล็ก (Iron fist) มีผลการใช้ที่ทำให้เกิดการเสียชีวิต ถูกจับกุม คุมขังกักกันในบ้านหรือจำกักอยู่ในเมือง รื้อถอนทำลายบ้านเรือน เนรเทศผู้คน จับตัวสอบสวน จำกัดการเดินทาง ห้ามการสัญจร (เคอร์ฟิว) ปิดสถานศึกษาและโรงเรียนเก็บภาษีอย่างไม่เป็นธรรม ภาวะเศรษฐกิจที่ยากลำบาก และอื่น ๆ จึงปรากฏว่าน้อยครั้งมากที่บ้านหลังใดของชาวปาเลสไตน์จะไม่ถูกมาตรการใด ๆ เหล่านั้นดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งมาก่อน (Ziad Abu-Amr, 1994: 53)

ในปี ค.ศ. 1987 ได้เกิดกระแสต่อต้านการยึดครองและแผ่ขยายดินแดนของยิวไซออนิสต์อย่างกว้างขวาง ชาวปาเลสไตน์ทั้งในฉนวนกาซ่าและเวสต์แบงก์ได้ลุกฮือขึ้นต่อต้าน เพื่อตอบรับการขยายตัวของ

การลุกฮือต่อสู้ของชาวปาเลสไตน์และการเผชิญหน้ากับการปราบปรามชาวปาเลสไตน์ของยิวไซออนิสต์ชาวอาหรับปาเลสไตน์ได้ร่วมกันก่อตั้งขบวนการต่อสู้ทางสังคมและการเมืองอย่างขบวนการฮามาสเพื่อเรียกร้องไปสู่การปลดปล่อยปาเลสไตน์ดังกล่าวแล้ว

แม้ฮามาสจะถูกอิสราเอล สหรัฐฯ และสหภาพยุโรปขึ้นบัญชีว่าเป็นกลุ่มก่อการร้าย แต่สำหรับชาวปาเลสไตน์แล้ว ฮามาสคือวีรบุรุษที่ยืนหยัดต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิของชาวปาเลสไตน์ ซึ่งในการต่อสู้กับอิสราเอลนั้น ฮามาสมีจุดยืนที่ชัดเจนตั้งแต่ต้นในการไม่ยอมรับสถานะของรัฐอิสราเอล รวมถึงข้อตกลงต่าง ๆ ที่รัฐบาลปาเลสไตน์ในสมัยนายยัสเซอร์ อาราฟัต ได้ทำไว้กับประเทศตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นข้อตกลงเจนีวาหรือข้อตกลงออสโลที่ฮามาสมองว่ามีสภาพเงื่อนไขที่ปาเลสไตน์ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบอิสราเอล และไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ชาวปาเลสไตน์ต้องการได้ นั่นคือความมั่นคงปลอดภัย เชคอะหมัด ยาซีน อดีตผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของฮามาสได้กล่าวเสมอว่าฮามาสพร้อมที่จะยุติปฏิบัติการหากอิสราเอลยุติการยึดครองดินแดนปาเลสไตน์และกลับคืนสู่สถานะเดิมก่อนปี ค.ศ. 1947 และหยุดเช่นฆ่าเด็ก สตรี ตลอดจนชนชาวปาเลสไตน์ผู้บริสุทธิ์ (ฮาฟิส สาและ, 2549: 149)

ฮามาสยังทำหน้าที่เป็นองค์กรทางการเมืองสมัยใหม่ที่มียุทธศาสตร์การต่อสู้ทางการเมืองเพื่อชาวปาเลสไตน์อย่างชัดเจนและ

ได้รับความนิยมนักวางงานได้รับเลือกตั้งเป็นรัฐบาลของชาวปาเลสไตน์ตามระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 25 มกราคม ค.ศ. 2006 แต่ในมุมมองชาวยิว ฮามาสคือกลุ่มก่อการร้ายที่มีเป้าหมายทำลายล้างรัฐอิสราเอล (Akhbarzadeh, 2012: 62)

ฮามาสสร้างความนิยมในหมู่ชาวปาเลสไตน์ที่ยากจนด้วยการจัดหาความจำเป็นพื้นฐานต่าง ๆ สร้างโรงเรียน โรงพยาบาล และศูนย์กลางทางศาสนา และที่แตกต่างจากกระบวนการทางการเมืองปาเลสไตน์อื่น ๆ นั้นคือฮามาสไม่ยอมเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรปลดปล่อยปาเลสไตน์ (PLO) และต่อต้านการเซ็นสัญญาสันติภาพกับอิสราเอลแม้จะเคยทำสัญญาพักรบกับอิสราเอลมาหลายครั้ง เชื่อกันว่าเงินทุนในการดำเนินการของกลุ่มฮามาสได้มาจากการบริจาคของชาวปาเลสไตน์ทั้งในและนอกประเทศ นอกจากนั้นยังมีการสนับสนุนจากประเทศอาหรับอื่น ๆ และรัฐบาลอิหร่าน (Shehetah, 2012: 195; McGregor, 2003: 93)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ฮามาสเป็นขบวนการหรือองค์กรที่วิวัฒนาการต่อเนื่องมาจากขบวนการภราดรภาพมุสลิมที่เคลื่อนไหวฟื้นฟูอิสลามมาช้านานแล้ว ทั้งสองมีฐานมวลชนที่เข้มแข็ง มีเป้าหมายและบทบาทในการรณรงค์ต่อต้านอิสราเอลและเรียกร้องดินแดนที่ถูกยึดครองกลับคืนมา เพียงแต่ฮามาสเป็นการต่อยอดที่เข้มข้นยิ่งขึ้นในด้าน

ปฏิบัติการต่อต้านและต่อสู้กับรัฐอิสราเอลมาตั้งแต่แรกเริ่ม

3. โครงสร้างฮามาส

เนื่องจากผู้ก่อตั้งขบวนการฮามาสมาจากขบวนการภราดรภาพมุสลิม โครงสร้างของขบวนการฮามาสจึงหยิบยืมมาจากขบวนการภราดรภาพมุสลิม ตัวอย่างเช่น ในแต่ละเขตจะประกอบไปด้วยครอบครัวและสาขา ซึ่งประสานกับศูนย์กลางการบริหาร สมาชิกของฮามาสนั้นไม่ได้มาจากกลุ่มเดียว แต่แบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปัญญาชน กลุ่มซัคค์ (ผู้นำศาสนา) กลุ่มคนหนุ่มที่ปรารถนาจะขึ้นเป็นผู้นำ และกลุ่มนักปฏิบัติการ (Mishal and Sela, 2000: 50)

ขบวนการฮามาสในแง่โครงสร้างประกอบไปด้วยฝ่ายบริหาร ฝ่ายการกุศล ฝ่ายการเมือง และฝ่ายทหาร ซึ่งมีสาขาต่าง ๆ แยกออกไป ฝ่ายบริหารเป็นผู้ประสานการปฏิบัติงานของขบวนการ ฝ่ายการกุศลจะร่วมมือกับศูนย์กลางอิสลามต่าง ๆ ที่มีความเห็นอกเห็นใจต่อขบวนการฮามาส ฝ่ายการเมือง ซึ่งมีกิจกรรมอยู่ในดินแดนแถบนี้จะเกี่ยวข้องอยู่กับผู้สนับสนุนขบวนการฮามาสที่เข้าร่วมกับการเลือกตั้งอยู่ในถิ่นของตน ฝ่ายทหารเป็นฝ่ายที่ต้นตัวที่สุดภายในดินแดนที่ถูกยึดครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมื่อจุดมุ่งหมายของขบวนการฮามาสคือต่อสู้กับอิสราเอลในดินแดนยึดครองนั่นเอง นอกจากนี้ฮามาสยังมีหน่วยรบอิซซัตดิน อัลก๊อชชาม (عز الدين)

القسام) ซึ่งเชื่อกันว่ามีสมาชิกหลายพันคน และได้เคยทำการสู้รบกับอิสราเอลมาหลายครั้ง และหน่วยรบนี้ร่วมกับกลุ่มติดอาวุธอื่น ๆ ของปาเลสไตน์เคยยิงจรวดเข้าไปในพื้นที่ทางตอนใต้ของอิสราเอลเพื่อตอบโต้การที่อิสราเอลโจมตีในกาซ่า หน่วยงานลับของขบวนการฮามาสมีภารกิจสำคัญคือติดตามผู้ที่ให้การช่วยเหลือพ่อค้ายาเสพติด ลงโทษผู้มีความผิดอันเกิดจากการทรยศ โสเภณี หรือขายยาเสพติด แจกจ่ายใบปลิวและข่าวสารข้อมูลของขบวนการฮามาส และจัดการสนับสนุนองค์กรอย่างมีเหตุผล ฝ่ายที่ทำงานลับยังมีหน้าที่ควบคุมป้องกันอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในดินแดนแห่งนี้

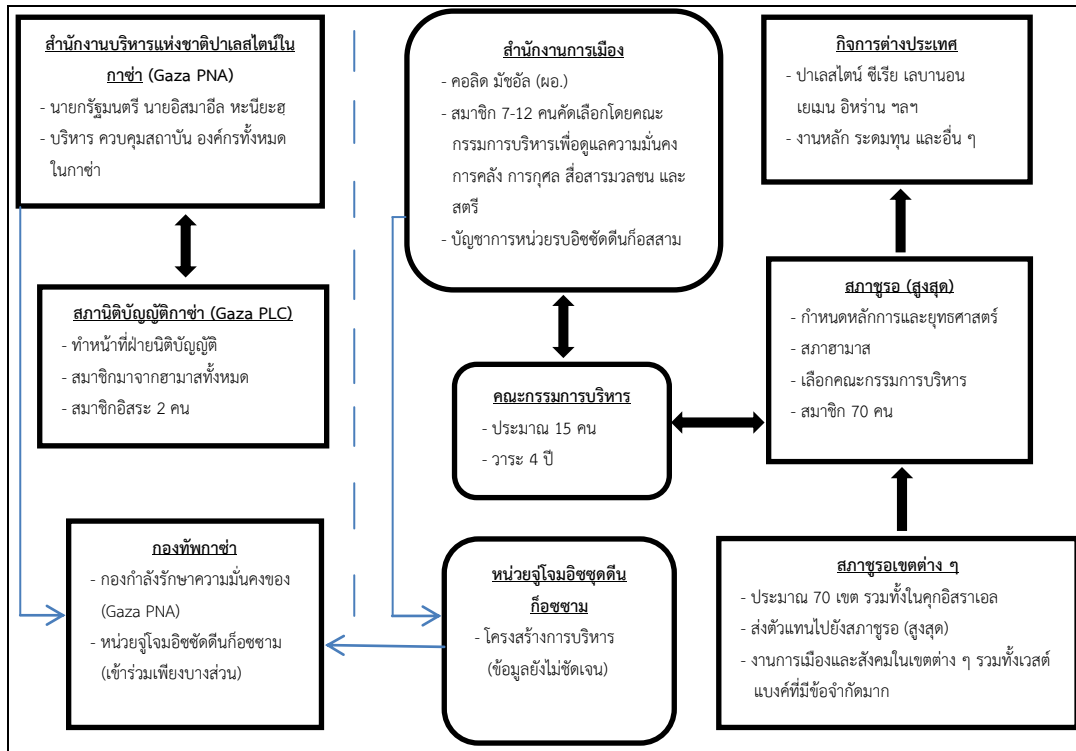
หน่วยคอมมานโดมีวัตถุประสงค์เบื้องต้น 4 ประการคือ 1) สร้างครอบครัว 2) สร้างหน่วยใต้ดิน 3) รวบรวมข้อมูลและกิจกรรมของกองกำลังป้องกันอิสราเอล (Israeli Defense Force : IDF) เพื่อนำมาวางแผนปฏิบัติการฝึกฝนในการปะทะตัวต่อตัวและนำการปฏิบัติการทางทหารมาใช้ และ 4) ปฏิบัติการลักพาตัวทหารของฝ่ายศัตรู

หน่วยเหล่านี้ปฏิบัติการเฉพาะในอิสราเอลและดินแดนยึดครอง นอกจากนี้ ผู้ก่อตั้งฮามาสบางคนได้สร้างหน่วยงานส่วนตัวอื่น ๆ ขึ้นมาเพื่อประสานกับคนภายนอกอย่างสม่ำเสมอ เช่น หน่วยงานประชาสัมพันธ์ (Al-Maktab al-'lamiy) หน่วยงานการเมือง (al-Maktab as-Siyasiy)

ฮามาสยังมีอีกสองสำนักงาน คือ สำนักงานข่าวสารและการเมือง สำนักงานข่าวสารของฮามาสตั้งอยู่ในจอร์แดน มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดเตรียมและเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ และจัดแถลงข่าวที่เกี่ยวกับการแถลงการณ์นโยบายของขบวนการ รวมทั้งออกหนังสือในนามของขบวนการ ส่วนสำนักงานทางการเมืองของฮามาสดูแลกิจการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเป็นหน้าตาของขบวนการ สำนักงานทั้งสองนี้เป็นตัวแทนขององค์กรในการพบปะและประชุมหารือเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ของชาวปาเลสไตน์ และทำหน้าที่ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ต่างประเทศและนักหนังสือพิมพ์ทั่วโลก มีบทบาทในการประชาสัมพันธ์มากในสังคมยุคข่าวสาร (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2532: 310)

ในปี ค.ศ. 2006 ฮามาสได้รับชัยชนะการเลือกตั้งทั่วไปในเขตกาซ่าและเวสต์แบงก์เป็นครั้งแรก จึงได้จัดตั้งรัฐบาล แม้รัฐบาลใหม่ขาดเสถียรภาพเนื่องจากความขัดแย้งและแตกแยกภายในอย่างรุนแรงก็ตาม แต่ฮามาสก็สามารถตั้งสำนักงานปกครองแห่งชาติปาเลสไตน์ขึ้นได้ในเขตกาซ่า พัฒนาการทางการเมืองใหม่นี้ได้ส่งผลให้โครงสร้างขบวนการเปลี่ยนไปในลักษณะที่ก้าวหน้า ชับซ้อน พร้อมกันมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากรูปภาพโครงสร้างฮามาสในปี ค.ศ.2010 (<http://en.m.wikipedia.org/w/index.php?title=Special:UserLogin&returnto=Palestine+legislative+election2%2C+2006>)

โครงสร้างฮามาสในปี ค.ศ. 2010

ที่มา: Broning, 2011: 43.

อาจสรุปได้ว่า ในด้านโครงสร้างฮามาสวิวัฒนาการมาจากขบวนการภราดรภาพมุสลิมที่มีประวัติความเป็นมาและประสบการณ์การจัดการองค์กรและการต่อสู้กับอิสราเอลมายาวนาน จึงมีองค์ประกอบค่อนข้างสมบูรณ์ เช่น ฝ่ายบริหาร ฝ่ายการเมือง ฝ่ายเศรษฐกิจ (ฝ่ายการกุศล) ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายต่างประเทศ ฝ่ายกิจการทหาร นอกจากนี้ ยังมีหน่วยรบอิสระติดอาวุธ อัลกอซฮาม หน่วยงานลับ และหน่วยคอมมานโด ทุกฝ่ายปฏิบัติการแตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายเหมือนกันคือการ

ต่อสู้เพื่อเรียกร้องดินแดนที่ถูกอิสราเอลยึดครองกลับคืนมาและฟื้นฟูระบอบอิสลามในปาเลสไตน์ ในปี ค.ศ. 2006 ฮามาสได้รับชัยชนะการเลือกตั้งทั่วไปในเขตกาซาและเวสต์แบงก์เป็นครั้งแรก จึงได้จัดตั้งรัฐบาล แม้รัฐบาลใหม่ขาดเสถียรภาพเนื่องจากความขัดแย้งและแตกแยกภายในอย่างรุนแรงก็ตาม แต่ฮามาสก็สามารถตั้งสำนักงานปกครองแห่งชาติปาเลสไตน์ขึ้นได้ในเขตกาซา พัฒนาการทางการเมืองใหม่นี้ได้ส่งผลให้โครงสร้างขบวนการเปลี่ยนไปในลักษณะที่

ก้าวหน้า ชับซ้อน พร้อมกับมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

4. อุดมการณ์ฮามาส

เชคอะฮ์มัด ยาซีน ได้ร่วมกับประชาชนชาวปาเลสไตน์ในการลุกฮือขึ้นต่อต้านอิสราเอลครั้งแรกในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1987 มีจุดประสงค์หลักเพื่อยุติการยึดครองทางทหารของอิสราเอลในเขตเวสต์แบงก์และกาซ่า ส่วนความมุ่งหมายที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันคือการสร้างรัฐปาเลสไตน์ขึ้นอีกครั้งหนึ่งบนแผ่นดินเดิมก่อนที่จะเป็นรัฐอิสราเอลในปี ค.ศ. 1948

ขบวนการฮามาสประกาศจุดยืนอย่างชัดเจนในการทำงานในรูปแบบของอิสลาม ทั้งเปิดเผยและกิจกรรมที่ทำกันลับ ๆ พวกเขาท้าทายต่ออำนาจของอิสราเอลอย่างเปิดเผยเพื่อชนะใจจากประชาชนทั้งในเวสต์แบงก์และฉนวนกาซ่า นอกจากนั้นฮามาสได้รับแรงสนับสนุนมาจากชนชั้นกลางในสังคมชาวอาหรับปาเลสไตน์ และบรรดาพนักงานคนทำงาน และนักวิชาการผู้มีความชำนาญ ในช่วงเริ่มแรกขบวนการฮามาสยังปฏิบัติการขับเคี่ยวปรักฎการฉลากลต่อต้านอิสราเอล โดยดำเนินการทำงานไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันมากกว่าการวางแผนดำเนินไปตามขั้นตอนเพื่อบรรลุผล (Mishal and Sela, 2000: 50) ฮามาสได้ผสมผสานอุดมการณ์ชาตินิยมชาวอาหรับปาเลสไตน์กับแนวคิดอิสลามเพื่อ

กระตุ้นจิตสำนึกชาวอาหรับปาเลสไตน์ทั้งในระดับศาสนาและระดับชาติ คล้ายกับภราดรภาพมุสลิมก่อนหน้านั้นที่มองว่าการเห็นทางของมุสลิมจากอิสลามคือมูลเหตุของการสูญเสียมาตุภูมิในปาเลสไตน์ ฮามาสใช้การปฏิวัติและการปลุกฝังหลักคำสอนศาสนาเป็นแนวทางในการบรรลุเป้าหมาย เป้าหมายแรกคือการต่อสู้ขับไล่ไซออนิสต์ออกจากกาซ่า เวสต์แบงก์ปาเลสไตน์ และทั่วตะวันออกกลางตามลำดับ และเป้าหมายที่สองคือการสถาปนารัฐอาหรับปาเลสไตน์ที่ใช้กฎหมายอิสลาม

ในปี 1988 ได้มีการประกาศกฎบัตรฮามาส เป็นการแสดงถึงบทบาทใหม่ของขบวนการที่มีเป้าหมายทางการเมืองและเป็นตัวแทนการต่อสู้เพื่อชาวปาเลสไตน์ โดยกฎบัตรฮามาสครั้งแรกนี้ได้มีการประกาศว่า “ดินแดนปาเลสไตน์คือดินแดนศาสนสมบัติของชาวมุสลิม ชาวมุสลิมจะไม่มีวันยอมแพ้แก่ศัตรูที่ไม่ใช่มุสลิมที่พยายามจะผนวกเอาดินแดนมุสลิมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของพวกเขา” (Hamas’s Charter, Article 11)

การประกาศเช่นนี้ของฮามาสคือการประกาศสงครามต่ออิสราเอลนั่นเอง คำประกาศของฮามาส ขัดแย้งกับนโยบายของขบวนการยิวไซออนิสต์ นั่นคือสนธิสัญญาของไซออนิสต์ (Protocol) ที่ประกาศว่าดินแดนปาเลสไตน์ทั้งหมดเป็นดินแดนที่พระเจ้ามอบให้ชาวยิว และเป็นหน้าที่ที่ต้องแย่งชิงแผ่นดินมาเป็นของชาวยิวให้ได้

อีกด้านหนึ่ง ฮามาสจะไม่มีวันยอมรับ

อิสราเอลตลอดไปเนื่องจากรัฐไซออนิสต์ตั้งอยู่บนดินแดนบรรพชนมุสลิมในปาเลสไตน์ ปาเลสไตน์เป็นดินแดนศาสนสมบัติสำหรับผู้ศรัทธาจนถึงวันอาสานของทุกสรรพสิ่งในสากลโลก เนื่องจากไซออนิสต์ทารุณโหดร้ายเกินจินตนาการของมนุษย์ ดังนั้นสำหรับฮามาสจึงไม่มีวิธีการใดที่จะแก้ปัญหาปาเลสไตน์ได้ดีไปกว่าการต่อสู้ในหนทางศาสนาหรือญิฮาด (Hamas's charter¹, Article 13) กฎบัตรฮามาสประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. 1988 สรุปอุดมการณ์ความเชื่อและความปรารถนาของกลุ่มไว้อย่างชัดเจน หลักการสำคัญบางประการมีดังต่อไปนี้ คือ “อิสราเอลจะกำเนิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งจนกระทั่งอิสลามทำลายล้างมันเหมือนที่เคยเป็นมาก่อน” (ในอรรถาธิบายของกฎบัตรมีข้อความว่า) “การริเริ่มในเรื่องสันติภาพที่เรียกกันว่า การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี และการประจมนานาชาติต่าง ๆ เพื่อที่จะคลี่คลายปัญหาปาเลสไตน์นั้นล้วนขัดแย้งกับอุดมการณ์ของฮามาส” “ไม่มีวิธีการใดที่จะแก้ปัญหาปาเลสไตน์ได้นอกจากการญิฮาด และการต่อสู้ถือเป็นเรื่องหน้าที่ของทุกคนทั้งชายและ

หญิง ผู้หญิงจะต้องออกไปต่อสู้กับศัตรูแม้สามีจะไม่ยินยอมก็ตาม คนใช้สามารถถูกรับรู้รับแม้เจ้านายจะไม่อนุญาต” (มาตรา 13 บัญญัติว่า) “สตรีสามารถออกไปสู้รบกับศัตรูได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากสามี บ่าวก็ไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้านาย” (Hamas's Charter, Article 12) “เมื่อศัตรูยึดครองดินแดนอิสลามญิฮาดกลายเป็นหน้าที่ผู้กัมมุสลิมทุกคน ในการเผชิญกับการยึดครองดินแดนปาเลสไตน์ของชาวยิว เราไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการชูธงญิฮาด” (Hamas's Charter, Article 15)

ในด้านเป้าหมาย กล่าวได้ว่าฮามาสใช้วิถีชีวิตแบบอิสลาม จึงต้องต่อสู้เพื่อชูธงของอัลลอฮ์ ชูชานะฮฺวะตอလာ² เหนือดินแดนปาเลสไตน์ทุกตารางนิ้ว” (Hamas's Charter, Article 6) “ศัตรูของเราใช้การลงโทษโดยการยึดครองประเทศและทรัพย์สินทำลายล้างชีวิต ฆาตกร เด็ก และคนชราทั้งด้วยเหตุผลและไร้เหตุผล สร้างค่ายกักกันคุมขังประชาชนของเราหลายหมื่นคน ปฏิบัติต่อพวกเราเหมือนกับไม่ใช่มนุษย์ นอกจากนี้ ศัตรูยังทำลายบ้านเรือน ทำให้เด็กกลายเป็นกำพร้าและพิพาทอย่างอยู่ยงดิฐรรมต่อเยาวชนของเราหลายพันคน ทำให้พวกเขาต้องใช้เวลาเยาว์วัยอันทรงคุณค่าหลายปีในความมืดมนของคุณ

¹ Hamas's Charter หมายถึงกฎบัตรของฮามาส มีชื่อเต็มว่า “ข้อตกลงของขบวนการอิสลามเพื่อการต่อต้าน” (The Covenant of The Islamic Resistance Movement) ประกาศครั้งแรกเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม ค.ศ. 1988 กล่าวถึงอัตลักษณ์ จุดยืนและเป้าหมายของฮามาส กฎบัตรฉบับแก้ไขใหม่ประกาศใช้โดยนายคอลิด มัชอัล เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม ค.ศ. 2017 ณ กรุงโดฮา ประเทศกาตาร์

² ประโยคสรรเสริญภาษาอาหรับแปลว่า “ผู้ทรงมหาบริสุทธิ์และสูงส่ง” ใช้หลังพาดพิงถึงพระนามของอัลลอฮ์ทุกครั้ง

วิธีการเยี่ยงนาซีของชาวยิวไม่ยอมละเลยแม้แต่สตรีและเด็ก ๆ จึงสร้างความหวาดผวแก่ทุกคน พวกเขาทำลายปัจจัยยังชีพของประชาชน ปล้นสดมภ์ทรัพย์สินและคุกคามเกียรติยศ” (Hamas’s Charter, Article 20) “ศัตรูได้ลอบวางแผนมายาวนาน ออกแบบแผนอย่างดีเยี่ยมเพื่อบรรลุสิ่งที่ต้องการ ฉกฉวยความได้เปรียบจากองค์ประกอบสำคัญที่ปรากฏ รวบรวมความมั่งคั่งทางวัตถุเพื่อสร้างอิทธิพลอย่างกว้างขวาง ความมั่งคั่งเหล่านี้ช่วยให้ศัตรูสามารถครอบครองสื่อสารมวลชนทั่วโลก เช่น สำนักข่าว หนังสือพิมพ์ สำนักพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ ในทำนองเดียวกัน พวกเขาได้ใช้ความมั่งคั่งเหล่านี้เพื่อก่อวินให้เกิดการปฏิวัติทั่วโลก พวกเขาอยู่เบื้องหลังการปฏิวัติในฝรั่งเศสและของคอมมิวนิสต์และการปฏิวัติส่วนใหญ่ในประเทศต่าง ๆ และใช้เงินสร้างองค์กรลับต่าง ๆ ที่กระจายอยู่ทั่วโลก ทั้งนี้เพื่อทำลายสังคมและผดุงผลประโยชน์ของไซออนิสต์ ที่ผ่านมามีใครปฏิเสธได้เลยว่าในอดีตยิวไซออนิสต์แอบแฝงอยู่เบื้องหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเพื่อล้มล้างระบอบคิลาฟะฮ์ ในสงครามโลกครั้งที่สองพวกเขาได้กอบโกยผลประโยชน์มหาศาล และไม่มีสงครามระหว่างชาติใด ๆ ที่ไม่มีมือของยิวไซออนิสต์เข้าเกี่ยวข้อง” (Hamas’s Charter, Article 22)

อุดมการณ์ด้านสวัสดิการสังคมคือ ฮามาสมองว่า “เอกภาพสังคมนั้นประกอบไปด้วยการช่วยเหลือทางด้านวัตถุและศีลธรรมแก่

คนยากจน หรือการช่วยปฏิบัติการงานบางอย่างให้ลุล่วง เป็นหน้าที่ของสมาชิกฮามาสทุกคนที่จะต้องรักษามลประโยชน์ของมวลชนในลักษณะเดียวกับที่พวกเขาอยากกระทำ” (Hamas’s Charter, Article 21)

ด้านชาตินิยม ฮามาสยึดหลักการที่ว่า “ในชาตินิยมไม่มีสิ่งใดสูงส่งและลึกซึ้งไปกว่าการญิฮาดต่อศัตรูและเผชิญหน้าขณะที่ยึดมั่นเริ่มเหยียบย่างลงบนดินแดนของชาวมุสลิม” (Hamas’s Charter, Article 12) สำหรับอุดมการณ์อิสลาม “อัลลอฮ์คือเป้าหมาย ศาสนทูตคือแบบอย่าง อัลกุรอานคือรัฐธรรมนูญ ญิฮาดคือแนวทาง และความตายในหนทางของอัลลอฮ์คืออุดมการณ์ที่ประเสริฐสุด” (Hamas’s Charter, Article 8) ส่วน “วัตถุประสงค์คือขจัดความเลวร้าย กวาดล้างและกำจัดความเลวร้ายเพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้ ทวงคืนมาตุภูมิที่ถูกยึดครองแก่เจ้าของเดิม ฟังเสียงอะซานจากทุกมัสยิดได้ และประกาศการฟื้นฟูรัฐมุสลิมขึ้นใหม่ซึ่งวิธีการเช่นนี้จะช่วยให้ประชาชนและสรรพสิ่งได้รับความเป็นธรรม” (Hamas’s Charter, Article 9)

กล่าวได้ว่าอุดมการณ์ฮามาสตั้งแต่แรกเริ่มสอดคล้องกับหลักการอิสลาม ในปี ค.ศ. 1988 ฮามาสได้ประกาศปฏิญญาสากลใหม่ที่สะท้อนอุดมการณ์ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยสรุปคือการกำจัดชาวยิวไซออนิสต์และอิสราเอลให้หมดสิ้นไปจากปาเลสไตน์ และสถาปนารัฐอิสลามขึ้นแทนที่ มองว่าปาเลสไตน์เป็นสาธารณสมบัติที่มุสลิมทุกคนมีหน้าที่พิทักษ์

รักษา ยิวไซออนิสต์อยู่เบื้องหลังการบ่อนทำลายสังคมมนุษย์ทั้งในปาเลสไตน์และทั่วโลก อยู่เบื้องหลังสงครามโลกทั้งสองและความขัดแย้งระดับชาติและนานาชาติต่าง ๆ เพื่อกอบโกยผลประโยชน์อย่างไร้มนุษยธรรม การต่อสู้และต่อต้านยิวไซออนิสต์และอิสราเอลให้ยุติการยึดครองดินแดนและแผนการร้ายต่าง ๆ จึงถือเป็นการเสียสละในหนทางของพระเจ้า หรือญิฮาดที่เป็นหน้าของมุสลิมทุกคน

สรุป

จากการศึกษาพบว่าฮามาสเป็นขบวนการหรือองค์กรที่วิวัฒนาการต่อเนื่องมาจากขบวนการภราดรภาพมุสลิมที่เคลื่อนไหวฟื้นฟูอิสลามมาช้านานแล้ว ทั้งสองมีฐานมวลชนที่เข้มแข็ง มีเป้าหมายและบทบาทในการรณรงค์ต่อต้านอิสราเอลและเรียกร้องดินแดนที่ถูกยึดครองกลับคืนมา เพียงแต่ฮามาสได้ต่อยอดที่มีความเข้มข้นยิ่งขึ้นในด้านปฏิบัติการต่อต้านและต่อสู้กับรัฐอิสราเอลมาตั้งแต่แรกเริ่ม

ในด้านโครงสร้างพบว่าฮามาสได้รับประสบการณ์จากขบวนการภราดรภาพมุสลิมที่มีประวัติความเป็นมาและประสบการณ์การจัดการองค์กรและการต่อสู้กับอิสราเอลมายาวนาน จึงมีองค์ประกอบค่อนข้างสมบูรณ์ เช่น ฝ่ายกิจการบริหาร ฝ่ายการเมือง ฝ่ายเศรษฐกิจ (ฝ่ายการกุศล) ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายต่างประเทศ ฝ่ายทหาร นอกจากนี้ ยังมีหน่วยรบพิเศษติดดิน อัลกอซฮาม

หน่วยลับ และหน่วยคอมมานโด ทุกฝ่ายปฏิบัติการแตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายเหมือนกันคือ การต่อสู้เพื่อเรียกร้องดินแดนที่ถูกอิสราเอลยึดครองกลับคืนมาและฟื้นฟูระบบอิสลามในปาเลสไตน์ ในปี ค.ศ. 2006 ฮามาสได้รับชัยชนะการเลือกตั้งทั่วไปในเขตกาซ่าและเวสต์แบงก์เป็นครั้งแรก จึงได้จัดตั้งรัฐบาล แม้รัฐบาลใหม่ขาดเสถียรภาพเนื่องจากความขัดแย้งและแตกแยกภายในอย่างรุนแรงก็ตาม แต่ฮามาสก็สามารถตั้งสำนักงานปกครองแห่งชาติปาเลสไตน์ขึ้นได้ในเขตกาซ่า พัฒนาการทางการเมืองใหม่นี้ได้ส่งผลให้โครงสร้างขบวนการเปลี่ยนไปในลักษณะที่ก้าวหน้า ซับซ้อน พร้อมกับมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

ในแง่อุดมการณ์ พบว่าฮามาสถึงแม้ว่าการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างอิสราเอลและฮามาสเป็นไปได้อย่างแน่นอนภายใต้รูปการของกฎบัตรแห่งปี ค.ศ. 1988 ของฮามาส ทั้งที่ในทางปฏิบัติฮามาสได้ก้าวเลยขอบเขตกฎบัตรของตนเอง ความจริงฮามาสได้กำลังปรับแผนทางการเมืองอย่างตระหนักและรอบคอบมาหลายปีและส่งสัญญาณหลายต่อหลายครั้งว่าอาจพร้อมที่เริ่มถกกระบวนการอยู่ร่วมกับอิสราเอล เป็นที่ประจักษ์ชัดจากแถลงการณ์หลายครั้งของฮามาสว่า ขบวนการไม่ได้เป็นศัตรูกับชาวยิวสืบเนื่องจากศาสนา แต่เพราะฮามาสมองอิสราเอลด้วยความเชื่อพื้นฐานว่าอิสราเอลได้เข้ายึดครองดินแดนที่เป็นของชาวปาเลสไตน์และอิสลามมาแต่เดิม

สำหรับฮามาส การยอมรับอิสราเอลคือการปฏิเสธความถูกต้องของอุดมการณ์ของตนเองที่ไม่อาจอ้างความชอบธรรมได้เลยในอิสลาม ฮามาสเองไม่อาจยอมรับพฤติกรรมของชาติอาหรับต่าง ๆ ที่ยอมรับอิสราเอล เช่น อียิปต์ จอร์แดน และอีกหลายชาติที่ได้แสดงเจตนาวางจะทำเช่นนั้น เช่น ซาอุดีอาระเบียและชาติสมาชิกสันนิบาตอาหรับอื่น ๆ เพราะชาติเหล่านั้นไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความชอบธรรมในมิติหลักการศาสนาของนโยบายการยอมรับต่ออิสราเอล

ในฐานะองค์กรอิสลาม ฮามาสจะไม่ละเมิดข้อบัญญัติอิสลามที่ห้ามการยอมรับอิสราเอล แต่ฮามาสได้กำหนดกลไกต่าง ๆ ที่ยอมให้จัดการกับความเป็นจริงของอิสราเอลในฐานะสิ่งที่ป็นจริงแล้ว กลไกเหล่านี้ได้แก่แนวคิดการหย่าศึกและการสงบศึก และแนวคิด “ความชอบธรรมของชาวปาเลสไตน์” ของฮามาสเอง การหย่าศึกคือช่วงเวลาสงบศึกสั้น ๆ ของฝ่ายขัดแย้งที่ความขัดแย้งยังไม่คลี่คลาย เช่น การหย่าศึกที่ช่วยยุติความรุนแรงส่วนใหญ่ระหว่างอิสราเอลและฮามาสตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงธันวาคม ค.ศ. 2008 ส่วนการสงบศึกคือสัญญาสงบศึกในช่วงเวลาที่กำหนดแน่นอน โดยยึดถือตามแบบอย่างการปฏิบัติของศาสนทูตมุหัมมัดและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์มุสลิม ฮามาสได้แสดงเจตนารมณ์หลายครั้งที่จะยอมทำสัญญาสงบ

ศึกกับอิสราเอลโดยมีเงื่อนไขว่าทุกฝ่ายจะต้องยอมรับสิทธิพื้นฐานของชาวปาเลสไตน์ตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสันติภาพอาหรับก่อนหน้านี้

ความชอบธรรมของชาวปาเลสไตน์เป็นข้อความที่ฮามาสใช้พรรณาเจตนารมณ์ที่จะพิจารณายอมรับสนธิสัญญาผูกมัดใด ๆ เช่น ข้อเสนอที่ระบุอยู่ในแผนการสันติภาพอาหรับตราบเท่าที่ชาวปาเลสไตน์ได้ให้การรับรองสนธิสัญญานั้นโดยการลงประชามติมาก่อน แม้ว่าฮามาสอาจจะไม่ได้เข้าร่วมในการเจรจาสันติภาพกับอิสราเอลโดยตรง แต่ก็ได้แสดงให้เห็นว่าเต็มใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลปาเลสไตน์ผสมกับฝ่ายฟาตฮะฮ์โดยฟาตฮะฮ์จะเป็นผู้เจรจาทำสนธิสัญญากับอิสราเอล

แม้ว่ากระบวนการสันติภาพภายใต้สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วในสายตาดูอิสราเอลและตะวันตกอาจจะดูเหมือนลึกลับและมีพิรุณก็ตาม แต่การพิจารณาความเป็นไปได้ของกระบวนการดังกล่าวก็จำเป็นมาก ทั้งนี้เพราะต้องยอมรับว่าฮามาสจะต้องมีอยู่ต่อไปอย่างแน่นอนภายใต้สถานการณ์จริงในปัจจุบัน ดังนั้น การทำความเข้าใจกับรากฐานอิสลามในนโยบายต่าง ๆ และโลกทัศน์ของฮามาสจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบรรลุความสำเร็จของกระบวนการใด ๆ ก็ตามที่ฮามาสเข้าร่วม

บรรณานุกรม

- จรัญ มะลูลีม. (2552). “การเมืองอิสลามในโลกมุสลิม: ขบวนการฮามาส” ในรัฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ 60 ปี / รัฐศาสตร์สาร 30 ปี (เล่ม 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2532). “ปาเลสไตน์” ใน เอเชียรายปี 2532/1989. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฮาฟิซ સાલે. (2549). “เส้นทางการเมืองของฮามาส: ภาพสะท้อนการเมืองอิสลามในปาเลสไตน์” ใน เอเชียปริทัศน์. ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2549 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Akhbarzadeh, Shahram (Ed.). (2012). Routledge Handbook of Political Islam. London and New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Broning, Michael. (2011). The Politics of Change in Palestine, New York: Pluto Press.
- Hamas. The Covenant of The Islamic Resistance Movement 1988. Article 6, Article 9, Article 11, Article 12, Article 13, Article 15, Article 21, Article 22.
- Majeed, Akhtar (Ed.). (1996). Encyclopaedia of West Asia. Aligarh: Centre of West Asian Studies, Aligarh Muslim University Press.
- Majeed, Akhtar. (1996). West Asia: An Introduction. Aligarh, India: Centre of West Asian Studies, Aligarh Muslim University.
- McGregor, Andrew. “Jihad and the Rifle Alone: ‘Abdullah ‘Azzam and the Islamist Revolution,” in The Journal of Conflict Studies (Fall 2003), Fredericton and Saint John: University of Brunswick.
- Nüsse, Andrea. (1998). Muslim Palestine: The Ideology of Hamas. Amsterdam: Hardwood Academic Publishers.
- Shaul Mishal and Avraham Sela. (2000). The Palestinian Hamas: Vision, Violence and Coexistence. New York: Columbia University Press.
- Shehatah, Samer S (Ed.). (2012). Islamist Politics in the Middle East. New York: Routledge.
- Usher, Graham. “Hamas Rising” in Middle East International, no 686, 25 October 2002.
- Ziad Abu-Amr. (1994). Islamic Fundamentalism in the West Bank and Gaza: **Muslim Brotherhood and Islamic Jihad. Indiana:** Indiana University Press.
- Harakah al-Muqawamah al-Islamiyyah in www.hamas.ps - retrieved 11 May 2017.
- <http://en.m.wikipedia.org/w/index.php?title=Special:UserLogin&returnto=Palestine+legislati+election%2C+2006> - retrieved 5 June 2017.